ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՀԱՐՑԱՍԻՐՈՒԹԻՒՆ

ԳԱՂԹԱԿԱՆ ՈՒՍՈՒՑՄԱՆ

ՎԵՊԱՐԱՆ

ՀՐԱՏԱՐԱԿՈՒԹԻՒՆ 28 ՄԱՐՏԻ 1870

Ա.

Ես ոչ միայն ինձ համար, այլ և ուրիշների համար ուսանելու ցանկութեամբ եմ ուզում գրել իմ կեանքի պատմութիւնը, որ ինձ համար ամենից ուսանելի է եղել։ Ես ուզում եմ գրել, որ ուրիշները ինձանից օրինակ առնեն, ինչպէս ես ուրիշներից եմ առել։ Ես ուզում եմ գրել, որ ուրիշները ինձանից սովորեն, ինչպէս ես ուրիշներից եմ սովորել։ Ես ուզում եմ գրել, որ ուրիշները ինձանից խրատ առնեն, ինչպէս ես ուրիշներից եմ առել։ Ես ուզում եմ գրել, որ ուրիշները ինձանից խրատ առնեն, ինչպէս ես ուրիշներից եմ առել։

— Հարցեր տալիս (Հրապարակ) Ինչպե՞ս է այդ ամբողջ գործը կազմակերպվել։

— Ես ինքս ինձ համար չեմ ուզում որևէ բան ստանալ, ես ուզում եմ, որ մեր գյուղի համար ստանանք 1000 ծառ, որոնք մեր գյուղի համար շատ անհրաժեշտ են։ Ես ինքս ինձ համար ոչինչ չեմ ուզում։ Ես ուզում եմ, որ մեր գյուղի համար ստանանք 2100 ծառ, որոնք մեր գյուղի համար շատ անհրաժեշտ են։ Ես ինքս ինձ համար ոչինչ չեմ ուզում։ Ես ուզում եմ, որ մեր գյուղի համար ստանանք 2100 ծառ, որոնք մեր գյուղի համար շատ անհրաժեշտ են։

— Ինչպե՞ս է ընթացել ձեր աշխատանքը։

— Ես ամեն օր գնում էի գյուղխորհուրդ, խնդրում էի, որ ինձ տան ծառերի համար անհրաժեշտ գումարը, բայց ինձ ասում էին, որ գումար չկա։ Ես ամեն օր գնում էի գյուղխորհուրդ, խնդրում էի, որ ինձ տան ծառերի համար անհրաժեշտ գումարը, բայց ինձ ասում էին, որ գումար չկա։

— Ինչպե՞ս ստացաք գումար

ՎԱՉԱՌԱԿԱՆ

Ամերիկայի Միացյալ Նահանգներում ընտրությունների արդյունքները ցույց են տալիս, որ Ռեսպուբլիկական կուսակցությունը ստացել է մեծամասնություն։ Ներկայացուցիչների պալատում Ռեսպուբլիկական կուսակցությունը ունենալու է 170 անդամ, իսկ Դեմոկրատական կուսակցությունը՝ 104։ Սենատում Ռեսպուբլիկական կուսակցությունը ունենալու է 56 անդամ, իսկ Դեմոկրատական կուսակցությունը՝ 11։ Մնացյալ տեղերի համար ընտրությունները դեռ չեն վերջացել։

Ընտրությունների ժամանակ Ռեսպուբլիկական կուսակցությունը ստացել է 1 միլիոն 500 հազար ձայն, իսկ Դեմոկրատական կուսակցությունը՝ 1 միլիոն 300 հազար ձայն։

Ընտրությունների ժամանակ Ռեսպուբլիկական կուսակցությունը ստացել է մեծ հաղթությու

պարտական և անխօս ծառան ես, և անոր ու քու մէջդ ոչ դրաւ առ այլանդակ յարաբերութիւնը, ցարաբերութիւն մը, որ երբէք ծանօթ չէ ոչ Աստուծոյ, ոչ արդի քաղաքականութեան և ոչ ալ մարդկութեան. քանդի արարչէն մարդկային սեռին նուիրական եղած նախնական անունները ասոնք են, հայր, որդի, եղբայր ու քոյր և ամուսին. ի՜նչ քաղցր ու սրբատագրաւ անուններ։

Ուրեմն առ այլանդակ յարաբերութիւնը ո՞ւակից ծագումն առած է։

Ես կըսեմ, քու ոգեղութենէդ ժողովուրդ, քու անհոգութենէդ, քու թոյլտուութենէդ, բուն իսկ քու պարապդ ու իրաւունքդ իսկապէս չճանչնալէդ և քու մէջդ անուցած քըսու-ու շողոքորթի պատառաքոյճներէդ և վերջապէս ստուերները անյաղթելի ամբարտաւանները կարծելով ահի ու վախի գերի ըլլալէդ, եւայլն։

Ժո՛ղովուրդ, ինչո՞ւ անհոգ նստեր կը մնանաս, ինչո՞ւ թոյլտուութիւն կընես, որ քու վրադ տիրացող միապետը՝ քու զաւակացդ համար այնպիսի դաստատ և վարժապետ կընտրէ ու կը կարդէ, որ փոխանակ քու մտադ ու թշուառ մանկանցդ կարեկից և անոնց իմացական զարգացմանը ջանադիր ըլլալու՝ կամ կանգիկի նման ոտքերնիդ մէկ բանաստրի մը առջև ձեռնամած և կորագլուխ կը կանգնին և կամ ուղտի նման ծունկ չոքելով կըսպասկանան և հեռւապէս ապազայն փառքըն ու պարծանքը լինելիք մատաղ մանկանց անգութ դահիճը և անոնց անդին ժամանակաց կողոպտիչը կըլլան։

Ժո՛ղովուրդ, տակաւին չարթնցա՞ր չ՚ոթափեցա՞ր և չհասկցա՞ր որ՝ վարժարանիդ հոգը վրան առնող մանկավարդ դաստիարակը՝ եթէ բարեբաղդաբար մարդասէր և քու օգուտդ խորհող մէկը ըլլայ, անմիջապէս տըգէտ բռնաւորին առեղութեանը և սև ղեպարտութեանը հանդիպելով կը հալածուի և հեռւապէս կարճ կեանք մը կունենայ, և դուն ասանկ պարագայի տակ քու միայնութեանդ մէջ ողբալ ու կոծելէն և այն տգէտին դլխուն նզովքի չանթեր թափելէն ուրիշ բան չես գիտեր ընել. իսկ եթէ դաստատուն միապետին հաճոյից դործիք ըլլայ, իր բարձր պաշտօնը չը ճանչնալով նուաստանայ, ստրկանայ պատառ մի հացի համար, (ինչպէս շատերը կընեն), այն ատեն դարձեալ քեզի և քու զաւակացդ համար այն միապետը և այն դաստատուն բարոյապէս ու իմացականապէս ախտ ու ժանտախտ են։ Դուն դեռ կը լռե՞ս։

Ժողովուրդ, ես քեզի անկեղծօրէն ու բարեկամօրէն իմայ կուտամ, որ դուն այսօր ազիտական բռնութեան երեսէն ողբալի թշուառութեան մը մէջ թաղուած ես, և ասկից քու անհոգ և երկտոտ ընթացքովդ ոչ միայն անկէ ազատուելիք չունիս, այլ աւելի ևս դերութեանդ և թշուառութեանդ չղթան ամրապնդելու մահաբոյը ընթացքին մէջն ես։

Ժո՛ղովուրդ, ինչո՞ւ չես հասկնար և ինչո՞ւ քու օգուտդ չես ճանչնար, և չես լսեր թէ ներկայ դարս ի՞նչ կըսէ և ի՞նչ կը պահանջէ։ — ԵՂԲԱՑՐՈՒԹԻՒՆ, ՀԱՒԱՍԱՐՈՒԹԻՒՆ ԵՒ ԶՇՄԱՐՏՈՒԹԻՒՆ։ — Իմայականութիւնը—հանճարը — պիտի ըլլայ մարդկային սեռին առաջնորդը և իշխանը, աչերը և թագաւորը, ու չէ թէ տգէտ դլուխ մը սպառնական ձայնը, կամ հարուստ ու խոշոր անուն մը։ Ինչո՞ւ չես յարգեր այն ազնիւ հանճարը, որ քու հետդ կը ճնշուի և քեզի կարեկից է, և ի՞նչ երևակայական վախ է ադ, որ քեզ նման մարդու մը հասակն ու տանջանքը և սպառնական ձայնը քեզ դիւթելու կարողութիւնը ունի։ Նա քեզի հաւասար և դուցէ կերպով մ՚ալ քեզմէ վար է, նա ալ քեզ նման ժողովրդեան ամրողջութիւնը կազմող մէկ անդամն է։ Ուրեմն ի՞նչ է քու վախդ անկէ, ինչո՞ւ քու դործերդ առ նոր ձեռքն ես յանձներ։ Սէյն ըսողս թիւնը դուն տուեր ես անոր, և քու տուած զօրութենդ դո՞ւն կը սարսափիս։ Եթէ նա՝ ի միաս քու կաշխատի, ա՛ռ անոր ձեռքէն և տո՛ւր քու օդուտդ խորհող հանճարեղ դլուխի մը —զգայուն ու կարեկից սրտի մը—։ Դուն ես քու դործիդ տէրը և նա քու սպասաւորդ։

Ժողովո՛ւրդ, աչդդ պտըտցուր անդամդ ամէն կողմ և տե՛ս շատ տեղ, կամ դուցէ ամէն տեղ քու մէջդէն քննական բռնաւոր մը, խեղճ ու տըգէտ արարած մը, ոսկեի կամ խոշոր անուան ուժով իր եղբայր արարածները կը ճնշէ, կը նեղէ անդթաբար և ամէն կերպով կը կողոպտէ զանոնք ու անպատիժ կը մնայ։ Դաստիարակդ, կամ վարժապետդ, որ քու իրաւունքդդ քեզի ճանչցունելու և անկեալ մարդկութեան հզօր պաշտպանը լինելու պարտքը ունի, քեզմէ աւելի ահի ու վախի գերի դարձած՝ մարդկութիւնը չլատող միապետին դրանցը կը համբուրէ անամօթաբար, որով առաւել ևս քու կենացդ դահիճը կըլլայ։ Դուն տակաւին կը լռե՞ս և կը խորո՞ս որ՝ քու յանձնած զէնքդովդ—սուակով ու սպդեցութիւնովդ—քեզ կենաղրաւ ընեն . . . ։

Խօսքս մանաւորեմ ու պարզեմ։

Մնացածը եսքդ։

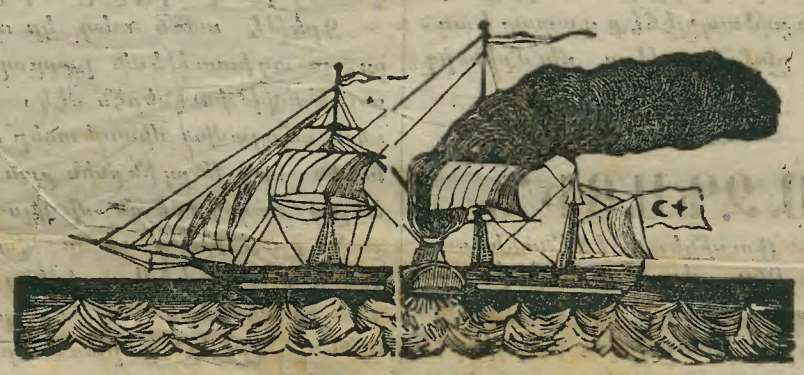

ՀԻՐՔԷԹԻ ԽԱՅՐԻՑԷ

ՊՕՂԱՋ ԻԶԻՆԷ ԻՇԼԷՑԻՆ ՎԱՒՕՐԼԱՐՐՆ ՎԱԳԹՐ ՀԱՐԱՒՔԷԹԼԷՐԻ

1870 ՍԵՊՏԵՄԲԵՐ 12 ՇՈՒՐՋԸ ԻՐԹԼԻՍԻ ԿԻՒՆԻՒՆՏԷՆ ԻԹԻՊԵՐԼԷՆ

ԱՅԳԻ ԱՄՓՈՓ ԱՍՏԸՂ	ԲԱԶԱՐ ԿԻՒՆԷԼԷՐԻ ՊՕՂԱՋ ԻԶԻՆԷՏԷՆ ՔԷՕՒՐԻԻԷՔ ԲՈՒՄԲԷԼԻ ՎԷ ԱՆԱՏՕԼ ԳՐՑՐԼԱՐՐ ՊԻՐԼԻՒՏԷ	ՔԷՕՒՐԻԻՏԷՆ ՀԱՐԱՔԷԼԷՐԻ
12 45	ԵՂՆԻՀԱՀԱԼԵՏԷՆ ՊԷօյիւքտ · Թարապ · ԵՂՆԻՔԷօյ · ՍՄՂՆԵա Էմիրկ · Ր · Հիսար, Պէպէք, Արնավուտք · Գուրուչէշմէ, Օրթաքէօյ, Պէշիկթաչ ·	
12 30	Արնավուտքէօյիւնտէն Գուրուչէշմէ, Օրթաքէօյ, Պէշիկթ · Գալաթաչ ·	
12 45	Պէյգօղտան Բաչապահճէ, Զուպուդլու, Գանըճա, Ա· Հիսար Վանիքէօյ, Զէնկինլըէօյ, Պէյլերպէյի, Գուզկունճուդ ·	
1 15	Արնավուտքէօյիւնտէն Գուրուչէշմէ, Օրթաքէօյ, Պէշիկթաչ Գալաթաչ ·	
1 30	ԵՂՆԻՀԱՀԱԼԵՏԷՆ Պէօյիւքտէրէ, Թարապա, Պէյդօղ, ԵՂՆԻՔԷօյ, Էմիրկէն, Գանըճա Ր · Հիսար, Գանտիլլի, Արնավուտքէօյ, Պէյլերպէյի, Օրթաքէօյ, Գուզկունճուդ, Պէշիկթաչ, Իւսկիւտար ·	
2	ԵՂՆԻՀԱՀԱԼԵՏԷՆ Պէօյիւքտէրէ, Թարապ · ԵՂՆԻՔ · Էմիրկ Ր · Հիսար, Պէպէք, Արնավուտք · Գուրուչէշմէ, Օրթաքէօյ, Պէշիկթ ·	
2	Ր · վէ Ա · Գալաթլարեան Պէօյիւքտէրէ, Պէյդօղ, Բաչապահճէ, Գանըճա, Ա· Հիսար, Գանտիլլի, Վանիքէօյ, Զէնկինլը · Պէյլերպէյի, Ուզկունճուդ ·	
3	ԵՂՆԻՀԱՀԱԼԵՏԷՆ Պէօյիւքտէրէ, Թարապ · ԵՂՆԻՔ · ՍՄՂՆԵ, Էմիրկ, Ր · Հիսար, Պէպէկ, Արնավուտք · Գուրուչ · Օրթաքէ · Պէշիկ Գալաթաչ ·	
4	Պէօյիւքտէրէտէն Պէյդօղ, Բաչապահճէ, Զուպուդ · Գանճա, Ա· Հիսար, Գանտիլլի, Վանիքէօյ, Զէնկինլըէօյ, Պէյլերպէյի	
4 30	Պէօյիւքտէրէտէն Թարապ, ԵՂՆԻՔ · ՍՄՂՆԵա, Էմիրկ · Հիսր, Պէպէք ·	
5 15	Արնավուտքէօյիւնտէն Գուրուչէշմէ, Օրթաքէօյ, Պէշիկթ, Գալաթաչ ·	
5 30	ԵՂՆԻՀԱՀԱԼԵՏԷՆ Պէօյիւքտէրէ, Թարապա, ԵՂՆԻՔԷօյ Էմիրկէն, Ր · Հիսար, Արնավուտքէօյ, Օրթաքէօյ, Պէշիկթաչ, Գալաթաչ ·	
6	ԵՂՆԻՀԱՀԱԼԵՏԷՆ Պէօյիւքտէրէ, Թարապ · Պէյդօղ, ԵՂՔԷօյ, Էմիրկ · Գանըճա, Ր · Հիսար, Գանտիլլի, Արնավուտք · Պէյլերպէյի, Օրթաքէօյ, Գուզկունճուդ, Իւսկիւտար, Գալաթաչ ·	
7 30	ԵՂՆԻՀԱՀԱԼԵՏԷՆ Պէօյիւքտէրէ, Թարապա, ԵՂՆԻՔԷօյ Էմիրկ · Ր · Հիսար, Արնավուտքէօյ, Օրթաքէօյ, Պէշիկթաչ ·	
8 45	Պէօյիւքտէրէտէն Թարապ · ԵՂՆԻՔ · Էմիրկ · Ր · Հիսար Պէպէք, Արնավուտքէօյ Գուրուչէշմէ, Օրթաքէօյ, Պէշիկթաչ, Գալաթաչ ·	
8 30	Պէօյիւքտէրէտէն Պէյդօղ, Բաչապահճէ Զուպուդ · Գանը · Ա· Հիսար, Գանտիլլի, Վանիք · Զէնկինլը · Պէյլերպ · Գուզկունճ Իւսկիւտար ·	
9 30	Պէօյիւքտէրէտէն Թարապա, Պէյդօղ, Էմիրկէն, Պէպ, Արնավուտք, Պէյլերպէյի, Օրթաքէօյ, Պէշիկթաչ ·	
10	ԶԷՆԻՀԱՀԱԼԵՏԷՆ Պէօյիւքտէրէ, Թարապա, ԵՂՆԻՔԷօյ Էմիրկէն, Ր· Հիսար, Արնավուտքէօյ, Օրթաքէօյ, Պէշիկթաչ ·	
10 45	Պէօյիւքտէրէտէն Թարապա, ԵՂՆԻՔԷօյ, Արնավուտ, Օրթաքէօյ, Պէշիկթաչ, Գալաթաչ ·	

ՔԷՕՒՐԻԻՏԷՆ ՀԱՐԱՔԷԼԷՐԻ

1 30	Պէշիկթ · Օրթաք · Արնավուտք · Պէպէք, Ր · Հիսար, Էմիրկ · ԵՂՆԻՔԷօյ Թարապա, Պէօյիւքտէրէ, Մեզար պուրնու ·
2	Գալաթաչ, Իւսկիւտար, Պէշիկթ · Գուզկունճուդ, Օրթաք · Պէյլերպէյի, Արնավուտք · Գանտիլլի, Ր · Հիսար, Գանըճա, Էմիրկ · ԵՂՆԻՔ · Պէյդօղ, Թարապ · Պէօյիւքտ · ԵՂՆԻՀԱՀԱԼԵ ·
2 45	Իւսկիւտար, Գուզկուն · Պէյլերպ · Զէնկինլը · Վանիք · Գանտիլլի, Ա· Հիսար, Գանըճա, Զուպուդ · Բաչապահճէ, Պէյդօղ, Պէօյիւքտէրէ ·
2 30	Պէշիկթ · Օրթաք · Գուրուչէշմէ, Արնավունք · Ր · Հիսար, Էմիրկ · ԵՂՆԻՔԷօյ · Թարապա, Պէօյիւքտէրէ ·
3 30	Գալաթաչ, Պէշիկթ · Օրթաք · Արնավուտք · Պէպէք, Ր · Հիսար, Էմիրկէն, ԵՂՆԻՔ · Թարապ · Պէօյիւքտէրէ, ԵՂՆԻՀԱՀԱԼԵ ·
4 30	Պէշիկթաչ, Օրթաքէօյ, Արնավուտքէօյ, Ր · Հիսար, Էմիրկէն, ԵՂՆԻՔ · Պէյդօղ, Թարապա, Պէօյիւքտէրէ, ԵՂՆԻՀԱՀԱԼԵ ·
4 30	Փէօրիւտէն տօղրու Արնավուտքէօյ ·
5	Գալաթաչ, Իւսկիւտար, Պէշիկթաչ, Գուզկունճուդ, Օրթաքէօյ, Պէյլերպէյի, Արնավուտք · Գանտիլլի, Ր · Հիսար, Գանըճա, Էմիրկէն, ԵՂՆԻՔԷօյ, Պէյդօղ, Թարապա, Պէօյիւքտէրէ ·
6 30	Պէշիկթաչ, Օրթաքէօյ, Պէյլերպէյի, Արնավուտքէօյ, Ր · Հիսար, Էմիրկէն, ԵՂՆԻՔԷօյ, Թարապա, Պէօյիւքտէրէ :
7 45	Պէշիկթաչ, Օրթաքէօյ, Արնավուտքէօյ, Պէպէք, Ր · Հիսար, Էմիրկէն, ԵՂՆԻՔԷօյ, Թարապա, Պէօյիւքտէրէ, ԵՂՆԻՀԱՀԱԼԵ :
9	Պէշիկթաչ, Օրթաքէօյ, Արնավուտքէօյ, Ր · Հիսար, Էմիրկէն, ԵՂՆԻՔԷօյ, Թարապա, Պէօյիւքտէրէ :
10	Պէշիկթաչ, Օրթաքէօյ, Գուրուչէշմէ, Արնավուտքէօյ, Ր · Հիսար, Էմիրկ· ԵՂՆԻՔԷօյ, Թարապա, Պէօյիւքտէրէ, ԵՂՆԻՀԱՀԱԼԵ, Ա· վէ Ր· Գալաթ ·
10	Գուզկունճուք, Պէյլերպէյի, Զէնկինլըէօյ, վանիքէօյ, Ա· Հիսար, Գանըճա, Բաչապահճէ, Պէյդօղ, Թարապա, Պէօյիւքտէրէ :
10 30	Պէշիկթաչ, Պէպէք, Ր· Հիսար, Էմիրկէն, ՍՄՂՆԵա, ԵՂՆԻՔԷօյ, Թարապա, Պէօյիւքտէրէ, ԵՂՆԻՀԱՀԱԼԵ ·
10 45	Գուզկունճուք, Պէյլերպէյի, Զէնկինլըէօյ, վանիքէօյ, Գանտիլլի, Ա· Հիսար, Գանըճա, Զուպուդլու, Բաչապահճէ, Պէյդօղ :
11	Գալաթաչ, Պէշիկթ · Օրթաքէօյ, Արնավուտքէօյ, Ր · Հիսար, Էմիրկէն, ԵՂՆԻՔԷօյ, Թարապա, Պէօյիւքտէրէ :
11 30	Պէշիկթաչ, Օրթաքէօյ, Գուրուչէշմէ, Արնավուտքէօյ :
11 30	Գալաթաչ, Գուզկունճուք, Պէյլերպէյի, Զէնկինլըէօյ, վանիքէօյ :

ՍԱՀԻՊԻ ԻՄԹԻԱԶ ՎԷ ՄԻԻՆԼԻԻՔ
ՕԳՈՍԷՆ ԽՕՃԱՍԱՐԵԱՆ

Ծ· ԽՕՃԱՍԱՐԵԱՆ ԹԱՊԱՆԱՆՑԻՒՆՑԷ ԵՈՒՍՈՒՖԵԱՆ ԽԱՆ Ն· 4–ՅԷ